

בטאון העדה האפגאנית

אפגניטון

יוצא לאור ע"י ועד עדת יהודי אפגניסטאן, רח' רבנו גרשום 15, ירושלים 91052 ת.ד. 5268.

רבני העדה

מאת: הרב רפאל בצלאל

הרב הגדול מולא מתתיה גרגי

אחת מדמויות ההוד שהאיד את שמי יחדות אפגניסטאן היה כבוד מר"ד הרב מולא מתתיה גרגי רב פעלים לתורה ולתעודה. מעזה, מזה צדק מרביץ תורה בעיר הראת.

הרב זצ"ל גיחן במדות תורניות, והתנהג כל ימיו בחסידות ופרישות, בצניעות ובענוה. כמנהיג עמד על משמר הכשרות והורבצת תורה בקפידה רבה. עיקר דאגתו היתה תעוק הדור הצעיר, הוא עמד בראש התלמוד תורה וחינך לתורה יראת שמים ומדות טובות.

בסוף ימיו עלה לארץ ישראל וקבע דירתו בירושלים, בשכונת לראש ישיבת "פורת יוסף" הגאון הרב עזרא עטיה זצ"ל. ראש הישיבה עמד על חבתותיו של רבנו היה קודא לו בתואר "חסידא קדישא".

גם כאן בארץ פעל רבות בקרב בני העדה, לימד והוכיח בשער ע"י דרשותיו התוצבות אש של קדושה. את רביו ומסריו כינס בספרו "עונג לשבת". בפתיחה לספרו כותב "ובכלל אהבת ד' לאהוב את כל ישראל ועיקר האהבה להוכיחם ולהדריכם בדרך ד'... זהו שלא לשנוא שום אדם מישראל. ואם חטאו לו, ימחל מיד, וילמד תמיד זכות וסגוריה על ישראל, ודמו לכך ויראה בטוב ירושלים" כלומר ראה בטובים שבהם.

ממשנתם של רבותינו

מאת: הרב רפאל בצלאל

מדברי ר' מתתיה גרגי זצ"ל

רבנו מולא מתתיה גרגי כותב בספרו עונג לשבת רמזים נהמדים בעניני פורים: "ואני שמעתי מהחכם אחד חסיד וענוי ר' מרדכי הלוי ז"ל, והוא היה מולדתו במדינת פרס ובסוף עלה לכפת ותיקש קם, ובשנת תרכ"ט בא פה במדינת הראת לגבות לדיקה לעניי עיה"ק והיה לומר שכן שפירשו רז"ל מזמור כב', "למנחם על אילת השחר", על חסותו, כך פירשו מזמור כה', "ד' צדוק יקמח מלך", על מרדכי. "צדוק יקמח מלך", זה מרדכי "קמח מלפני המלך" כלומר מלכותו. "צדוק יקמח מה יגל מלך", "מה יגל" אומות מגילה. "תקית לראשו עטרת פז", כמו שכתוב "ועטרת זהב גדולה". "חיים שאל ממך נחת לו" שאל ממנו. "פרימו מלך תאבד", "פרימו" אומות פרים. כמו"כ כתב הרב כי "פריים" גימטריה "הגן עמלק" (עם הסולל) לרמז על הגיסים והגפלות שהקדי"ה האילו כפריים מהמן זרעו של עמלק.

ונשמע פתגם

נזב אומד בבזאר = חדש הגיע לבזאר

קונה שוד-אלעזר = ישן נעשה אלעזר

לא קשה לנחש שפתגם זה הוא תרגומו המליצי של הכתוב:

"וישן, מפני חדש תוציא".

(ויקרא, כו, י)

לפשר צבעו של הבטאון, עיין מגילה טו, ע"א.

דבר המערכת

קוראים נכבדים

אפגניטון מס' 3 הוצא לקראת פורים יבא בין היתר אחרים ממנהגי החג, פרי עטם של שנים מבני העדה, הרב ראובן שבתאי ומר יוסף כהן. דבר המעיד שלא נס ליחם של מנהגיו המיוחדים מקרב בני הדור השני והשלישי.

כפי שצפית, אפגניטון הפך לבמה שאליה נשואות עיני כל מי שהעלוק הגיע אליו, ולא רק לצורך ברכת "חזקו, אמצו והמשיכו". פתאום מגלים, באופן לא צפוי, אנשים ממוצא אפגני השומרים מקום חם בלב למורשת העדה. אחרים מספרים ספור מרתק על משפחתם ומעשיהם, ודבריהם ראויים להכתב בעתונתנו. אלא שמפני קוצר המצע אנו שומרים את הדברים לעליתנו הבאים.

נביא הפעם, בקצור, סיפוח של שתי דמויות מעברה של העדה, בתחום הרוח ובתחום המעשה. בעלונים הבאים נספר אי"ה גם על אישים הפועלים כיום.

קריאה מהנה

יצחק קשאני

ידיעון הועד

מאת: צבי גול

1. מאגר שמות וכתובות - עד כה קיבלנו כ-300 כתובות של בתי אב, אנו מקווים להגיע לכ-800 כתובות. לכן אנו מבקשים מאלו שלא שלחו את כתובתם לעשות זאת בהקדם ולשלוח גם כתובות של מכרים ובני משפחה אחרים.

2. גרבת מועד - בחנוכה חילקנו מצרכי מזון ל-50 משפחות בירושלים. לקראת פסח אנו מתכוונים לחלק סכומים ניכרים. לשם כך הוקמה ועדת תמיכות שניסחה אמות מידה צדקות לחלוקה לנוקקים. הצרכים גדולים ומספר הנוקקים הולך וגדל. לכן אנו מבקשים מציבור עדתנו להרים תרומה בהקדם. תרומות אפשר להעביר ע"ש ועד יהודי אפגניסטאן, לכתובת הועד או לאחד מחברי הועד. כל התרומות יוקדשו לחלוקה זאת בנוסף לסכום שהועד מעמיד מכספו.

3. מלגות לסטודנטים, השכלה תורנית מכללות וסימנרים - כפי שהודענו בעבר, הקמנו ועדה לחלוקת מלגות לתלמידים בני העדה הלומדים במוסדות ללימודים גבוהים. פניות לקבלת טפסים יש להעביר ליו"ר הועד מר צבי גול - הר אדר 103, עד י' בניסן תשס"ד.

להלן שמות בעלי התפקידים בועד ומספרי הטלפון בביתם:

1. יו"ר הועד - מר צבי גול-----טל. 02-5345771
2. יו"ר ועדת תמיכות - הרב עקיבא עמרם-----טל. 02-5815978
3. יו"ר חברא קדישא - הרב רפאל בקשי-----טל. 054-944043
4. עורך אפגניטון - מר יצחק קשאני-----טל. 02-6419936
5. נזכר הועד, וטיפול בענינים מנהיגיים - הרב שמואל יצחקי טל. 02-6297584

המנהג בקריאת המגילה היה שכל סוף פסוק נאמר בקול על ידי כל הקהל, והש"צ היה חוזר על סוף הפסוק, בעיקר בפרקים האחרונים שבהם היה עיקר הנס.

זכרונות ילדות

מאת: יוסף כהן

חג פורים בהראת נחוג יומים נחוג בערים מוקפות. בתענית אסתר התאספו הנשים בתצורות כדי להכין את צרכי החג. וזה כלל: צביעת ביצים בעלים היבשים של הבצל שנאספו במשך חדשים למטרה זו. קישוטי ביצים בחוטים צבעוניים, או בהדבקת קישוטים צבעוניים על הביצים. אף משקה מיוחד הכינו ליום הפורים "תוכם-שורבטי". הילדים באותה שעה הכינו כובה גדולה עשויה מבגדים ישנים ובלויים, הלבישו "מנדיל" לראש המן ועשרת בניו. בחצר הבית הכינו עצים למדורה, וביום הפורים תלו את המן ואת עשרת בניו בסדר גילם, הציתו בהם את האש כשהציבור, ובעיקר הילדים, רוקדים ושרים סביב למדורה. בנוסף, הכינו הילדים מראש, מקלות שבראשם בלט כעין כדור שנקרא בפי הילדים "כאלי המן" ובו היו מכים על רצפת ביהכנ"ס, כל זמן שהוזכר המן או בקריאת עשרת בניו. ההכאה הזאת נקראה בפי כל "המן-כוידן". יש החושבים שיהודי הראת לא נהגו להתחפש בפורים. אולם לאמי הגב' רחל כהן תחי', זכור שנהגו להלביש ילדים קטנים עם בגד גדול למידתם. ולהיפך, להלביש בוגרים עם בגדי קטנים. הם נהגו לצבוע את הפנים בכל מיני צבעים, וכך עברו מחצר לחצר לשמח ולהצחיק את המשפחות, ולקבל בתמורה מיני מאפה או ממתקים. למשלוח מנות, הכינו מגש גדול שעליו כל טוב שנשלח ע"י שליח שהיה עובר מחצר לחצר. בני הבית שהיו מקבלים את פניו של השליח, נהגו לקחת דבר מה מהמגש ולהניח במקומו דבר משובח יותר. בהזדמנות זו שלחו לכלה בנוסף למגש המג'ומה גם אריגי משי, תכשיטים ועוד. אבי החתן שנהג לקנות את קריאת המגילה עבור בנו, לעיתים העניק לו מגילת קלף בתוך נרתיק. החתן וחבריו התארחו אצל אחד מבני הקהילה, ושם נערכה מסיבה עליזה שבה הרבו לשתות, לרקוד, לשחק ולהתלווצץ. אם עבר עליהם הלילה באותו מקום, קמו כמה מן החברים באמצע הלילה, ועם חוט ומחט תפרו את הישנים בבגדיהם למצעים. בבוקר הקיצו משנתם כשהם תפורים לקול צחוקם של החברים. עם כל השמחה והעליצות והשתיה כדת, שמרו בקפדנות על גדרו הצניעות, ותמיד היתה הפרדה בין גברים לנשים. שמחה זו היתה נחלתם של כולם מתלמידי החכמים ועד פשוטי העם.

בתמונה למעלה:
קערת ביצים מקושטות
מתנת אירוסין לכלה
בתמונה למטה:
תרנגולת מקושטת,
מתנת אירוסין לכלה.
מעשה ידי אסתר בצלאל
ירושלים - 1980

ספר קורות זמנים - לרב מתתיה גרגי זצ"ל

אחד הספרים שכתב רבנו מתתיהו הוא קורות זמנים, בו תאר את המאורעות שעברו על יהודי אפגניסטאן. "ראיתי לכתוב איזה מאורעות טובות ורעות שעברו עלינו ועל אבותינו, מה שהיה בזכרוננו... וקראתי שמו קורות זמנים כמשמעו".

הרב מספר על עלילות והתקפות רבות שהיו מנת חלקם של יהודי אפגניסטאן. בשנת התר"ן (1890), העלילו שהיהודים גנבו בת מוסלמית. בסופו של דבר נמצאה הנערה "ונהפכו פניהם כשולי הקדרה". בסיום הספר כותב הרב: "והש"ת ברוב חסדו חתם וסתם פי הגויים ולא העלילו ולא נגעו בנו. יהי רצון שלא יסיר אהבתו וחמלתו מעלינו. הודו לך כי טוב כי לעולם חסדו".

הרב עלה לארץ בפעם הראשונה ב-1896 ושכב לאפגניסטאן. בשנת 1908 עלה שנית ונשאר בארץ. מסעותיו בדרך לארץ וביקוריו בארץ, מלמדים על עומק אהבתו לארץ ישראל.

וכך הוא כותב על הגעתו לירושלים: "ובחצות היום באנו לגבול ירושלים עיר"ך ברחוב אנשי בוכרה... והלכנו לפני בית-המקדש, כותל מערבי וקראנו שם יה"ר הנדפס בספר שער דמעה ותחנית ובקשות בבכי ובדמעות... וסובבנו בבנינים הבנויים מחוץ לעיר... הלכנו לבית הרב הראשון לציון והיינו משעשעים עמו במשך ב' שעות".

מספרו של הרב אנחנו יכולים ללמוד מה עבר על יהודי אפגניסטאן מאז עליית הדם במשהו, מצאצאי, שהרביצו תורה, יכולים אנחנו ללמוד על חלקה של משפחת גרגי בהרבצת תורה בקרב יהודי אפגניסטאן.

פורים באפגניסטאן

מאת: הרב ראובן שבתאי

חג הפורים בהראת היה סגנוני מאוד. בשבת זכור, בנוסף לפיוט "מי כמוך ואין כמוך" שנאמר בניגון מיוחד, נמכרה גם הזכות לקריאת המגילה, שבודך כלל קנתה ע"י אבי הכלה המאורסה, לחתנו המיועד. המכירה היתה גם לקריאת הלילה וגם לקריאת היום. מנהג מיוחד שלא נודע מקורו הוא שחגגו את חג הפורים יומים, ב-י"ד וט"ו, השערה רחוקה היא שכשם שחגגו את כל החגים יומים, כך חגגו גם את פורים יומים, או שנהגו כמנהג יהודי פרס השכנה, שבה חגגו יומים משום שבה היה עיקר הנס.

לפני קריאת המגילה נהגו לשיר את השיר המיוחד לעדתנו, והיא, "קוראי מגילה הם ירננו", וכן את הפיוט "פורים פורים" בניגונים מיוחדים. בימי החג עצמו השמחה היתה גדולה מאוד, כל מצוות החג קוימו בהידור רב, איש לא עבד ולא פתח את חנותו.

כשבועיים לפני החג החלו להכין עוגיות מיוחדות הנקראות "גורוטי" - שהוכנו מצימוקים שהושרו במים לאחר שנשטפו היטב מספר ימים, ומהמים האלה הכינו את הבצק לעוגיות. מאכל נוסף הנקרא "לקה" - שהיה מבוסס בעיקר מביצים ומעט קמח וממנו הכינו גם עוגיות. מאכל נוסף "שקרי" - היה מבוסס על סוכר, שמן וקמח. כן הכינו "תלווה" - שנעשתה מאורז וסוכר. את הביצים צבעו בצבעים שונים ועליהם כתבו את המילים "אור המן", וכאשר קלפו וזרקו את הקליפה, קיימו "תמחה את זכר עמלק".

גם הילדים לא ישבו בחיבוק ידים, אלה הכינו כובה גדולה שסמלה את המן, ואותה שרפו ביום פורים לקיים את מצוות "תמחה את זכר עמלק". חג זה אפיין, כפי שאמרנו לעיל, את הקשר בין הכלות לחתנים. בפורים החתן שלח לכלתו "מג'ומה" (מגש) שהיה מלא בפירות יבשים בעיקר, שהרי פירות טריים כמעט ולא נמצאו בתקופה זו, וכן פיצוחים שונים, עופות ממולאים, דגים מבושלים ומטוגנים בטוב טעם. מספר המגשים ששלח החתן לכלתו לפעמים הגיע לכ-20. כמו כן שלח החתן לכלתו עוף לבן שצבעו את חלקיו בצבעים שונים. הסמליות ברורה כמו שהעוף עף בכנפיו, כך הכלה תעוף ותבוא לבית החתן.

מאת: ד"ר עקיבא זן-בר

הפינה הטבעונית

זכור לי מבית הורי שבימי פורים היו נוהגים לשחק עם ביצים מורתחות כוורים ואגוזי מלך. כן היו אוכלים עוגיות העשויות מקמח מלא עם שמן שומשום וסוכר, והיו משתמשים בעיקר בצימוקים ירוקים. איכותם של מזונות אלו חשובה לצעירים ולמבוגרים ומשפרת את מצב בריאותם.

אגוזי מלך: מחזקים את המוח כי הם עשירים בלצטין, עוזרים לזכרון, לכלי הדם ומחזקים את מערכת העצבים. האגוזים עשירים גם בקלציום ומגנזיום, המחזקים את מערכת העצמות. באגוזים יש שמן גלא מיוחד, שעוזר ליצירת הורמונים ויצירת פוריות. האגוז דומה בצורתו למוח האדם ויתכן שמכאן השפעתו על המוח.

בפורים היו אוכלים גם נוכוד (חומס) וקשם (צימוקים). לחומס יש חלבון מיוחד הנקרא טריפטופאן המשפר את עור הפנים המונע הזדקנות, וטוב לשרירים ולעצמות. כאשר החומס נאכל עם צימוקים, נוצר חומר מיוחד הנקרא טריפטופאן. חומר זה עוזר למוח ליצר סרוטונין המביא לשינה טובה, רוגע, שמחה ושקט נפשי. ולכן הכינוי עוגיות בפורים מחומרים אלו כדי שיתנו שמחה וצהלה.

אני מאחל לכל בני עדתנו ולכל עם ישראל, הרבה אושר ושמחה בחג הפורים, ובכל ימות השנה.

ספרים במערכת

ספר תלתלים מכושפים - מאת: סיגלית דיל
171 עמ'. הוצאת עם עובד.

הספר מוקדש להוריה: "שהאירו בפני את דרכם של כוחות הטוהר והאור..."

"מוקדש לאבי היקר, אבא מרדכי דיל זכרו לברכה שנפטר עם צאתו של הספר לאור".

בונה ירושלים

מאת: יצחק קשאני

"גבעת שאול" - השכונה האפגאנית שנשתכחה
(ראיון עם מר איל שאולוף)

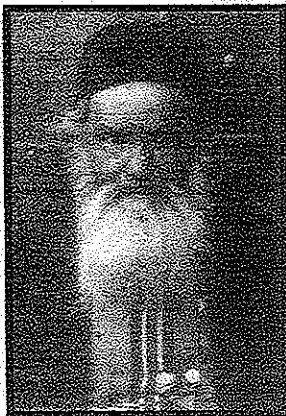
ר' מרדכי שאולוף סיפר לצבי גול על משפחתו רמזי דברים. (ראה אפגיתון מס' 2). פרט אחד מדבריו על סבו: "הקים את שכונת 'גבעת שאול' הקטנה לצד שכונת הבורכים", ראו להרחבה משום שהוא אופתי לפועל המוצנע של רבים מבני העדה עד היום. ר' בנימין בן שאול גול, שהיה הידיר הראשון של עדת יהודי אפגניסטאן בירושלים, היה איש בעל מעוף ורב פעלים, ששתי אהבות גדולות הציטו את מעשיו: אהבת ישראל ואהבת ירושלים. לבנינה של ירושלים בחזמר וברוח הקדש את חייו. את נתינתו העותומנית ניצל לקניית קרקעות ליהודים שדרבן להעלותם ארצה. בנה בתי כנסת, בתי הקדש לעניים, בנה את "שכונת גבעת שאול" והקים עם אחיו בית הוצאה לאור. מאחורי העובדות הללו עומד אדם בעל רוח גדולה שראוי היה להנציחו.

בדקות בשני ספרים האמורים להביא את סיפוריה של ירושלים לדורותיה ולא מצאתי בהם זכר למפעלו של ר' בנימין גול שאולוף. בפרק על השכונות בירושלים בספרו של זאב וילנאי, לשוא תחפשו את "שכונת גבעת-שאול-וף", שנבנתה שמונה שנים לפני בנייתה של "גבעת שאול" הנוכחית. גם במדריך ישראל, הנחשב למדעי ומהימן, לא בא זכרה של שכונת "גבעת-שאול-וף". ההתעלמות של שני הספרים האלה משכונת "גבעת-שאול-וף", מתמיהה ואין לה הסבר. במיוחד כשמדובר בספרים המתימרים להיות מהימנים ומדעיים. הצלה פורחא לאמת ההסטורית באה במדריך סיוורים מטעם יד בן-צבי, בו כתוב: "אוסף המבנים המשהדים שראינו לצד מבנים נוספים, יצר בתוך שכונת הבורכים מעין תת שכונה פרסית משהדית שנקראה גבעת-שאול". מחבר זה ידע על שכונת "גבעת שאול" בשכונת הבורכים, שכן הוא ראה את כתובת ההקדשה בביהכ"נ חגי יחזקאל. עתון דאר היום מיום כ"ב בחשוון תר"צ כותב לאחר מותו של ר' בנימין גול שאולוף. "בליל השישי י"ט חשק תר"צ, שבק חיים לכל חי ר' בנימין גול שאולוף, הוא היה מייסד שכונת

גבעת-שאול הבורכית". האם זכרון מפעלו המבורך של ר' בנימין ובמיוחד הקמת שכונת "גבעת שאול" נתמעם גם אצל צאצאיו? משיחה עם איל, נכדו של ר' מרדכי שאולוף יאריך ימים, אפשר לחוש שט-פור של הסבא הגדול משרש היטב בתודעת הצאצאים ולא כספור שהיה. איל: "אהבת הארץ ובנינה חזקה עמוק במשפחתנו, כל הצאצא-חיים ופועלים בארץ זה הדור השביעי, בדיק עפ"י המורשת האפגא-נית של הצנע לכת עם ר' אלוקך. במיוחד, ישר ואמון במסחר, שזה גן אפגאני שלא נעלם אף פעם. החיקה שלנו למורשת מאד חזקה. את ביהכ"נ שאולוף אנתנו עומדים להרחיב. בהגים אנתנו עומדים את ביתנו ובאים להתפלל בביכ"נ שלנו כדי לשמור את מורשת המשפחה".

אם כן, מדוע שכחתם את השכונה שסבא הקים?

איל: "לא שכחנו, אנתנו חושבים שנעשה דבר לא הוגן. נכון שמספרית עולי אפגניסטאן היו מעטים, אבל הם היו מלאים אהבת קודש תמימה ולהטת לבנות את ירושלים בהשקט ובצנעה. רבים בו בתים לעצמם וחוקים עסקים וכך חזקו את ירושלים. לסבא היתה רוח אחרת, הוא ראה לכלל, מתוך השקפת עולם רחבה וראיה עתידית. פעלו של הסבא, ובמיוחד המניעים שלו, ראויים היו להנצחה כדי לשמש דוגמה ומופת לעשיה ציבורית. לצערנו, גם השכונה שבה הושכחה ע"י שכונה אחרת שנבנתה בשמה, ואף אחד לא חש צורך לתקן את המעוות ע"י הקמת רחוב או ככר על שמו של הסבא ביה-שאהב". את המירדות של המשפחה, המבורטאט ע"י איל, יכול להבין רק מי שידע מעט על מפעלו של הסבא, כפי שמתואר בספריהם של יצאי אפגא-ניסטאן. יש כאן סיפור מדהים של "מחטף שם", שלא זכה לפיצוי. מה שמתמיה במיוחד הוא ההתעלמות של הרשויות מורישות המשפחה לתקן את המעוות. הגדילו לעשות חוקרים הסטוריונים האמתים על ישר איתל-קטואלי, בהתעלמותם מסוגיה שראויה היתה להכתב על ידיהם. אנו חושבים שהגיעה העת לתקן את המעוות, ושר בנימין גול שאולוף ישוב להמנות בק החלוצים בני ירושלים, במקום הראוי לו למפעלו המבורך.

מולא בנימין גול שאולוף

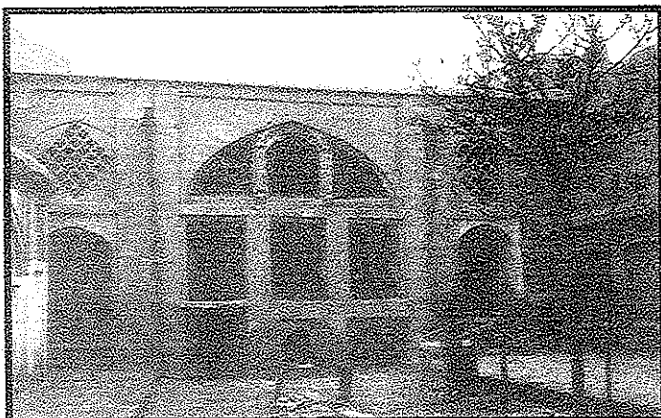
בתי כנסת

מאת: יוסף כהן

בית הכנסת "מולא אשר גרגי"

בית הכנסת השלישי בהראת.

בית הכנסת מולא אשר גרגי הנקרא גם "כניסה-י כלאן" (גדול) קרוי ע"ש המשפחה המיסדת, משפ' גרגי. כנראה סמוך למועד שבו הגיעה המשפ' ממשדה שבפרס להראת שבאפגניסטאן עם אנוסי משהד בשנת 1840. משפחה זו העמידה מתוכה תלמידי חכמים, מורים ומחנכים. שהבולט בהם היה הרב מתתיה גרגי זצ"ל רב העדה. ביהכ"נ היה ממוקם בדרום שכונת היהודים. הכניסה לבית-הכנסת עברה דרך מנהרה חשוכה. ביהכ"נ היה בנוי על עמודים ועלו אליו במדרגות. בחצר ביהכ"נ היה גם בית מדרש. ביהכ"נ מולא אשר דומה במבנהו, סגנונו ועיצוריו לביהכ"נ "מולא יואב", אך יתכן שנוסד מאוחר יותר. מעוריות של אנשי "אונסקו" בית הכנסת "מולא אשר" נהרס כליל בהפגזות על העיר העתיקה בהראת.

הצר ביהכ"נ "מולא-י גרגי" בהראת

מכתבים למערכת

דברים על דיוקם

הגב' זהבה (גול) זנג העירה לנו שאביה ז"ל נולד בארץ ב-1906, לפיכך הוא הצבר הראשון. בשמה ובשם אחיה: גדעון, רם ואהוד, היא תורמת סך 500 ש"ח לזכרו של אביה יוסף גול ז"ל.

לכבוד:

אפגניתון-בטאון העדה האפגאנית

הנידון: קריאה לשיתוף פעולה בין הקהילות האפגניות

1. ראשית ברצוני לברך את מערכת בטאון "אפגניתון" על פעילותכם הרבה לקידום העדה האפגאנית, וכמובן יצירת עיתון קהילתי מעניין וגדוש תרבות ומסורת אפגאנית.
2. כחבר פעיל בבית הכנסת האפגאני "שערי רצון" בחולון, אני קורא לשיתוף פעולה בין הקהילה האפגאנית במרכז לבין הקהילה בירושלים.
3. אני מאמין ששיתוף הפעולה בינינו יעשיר את פעילותכם.
4. אשמח ליטול חלק ביצירת המשך הביטאונים.

בכבוד רב
יצחק שערי

הודעות הנהלת ביהכ"נ "ישועה ורחמים"

קריאת המגילה בנוסח אפגאני תחזיקים אי"ה ביום ראשון, לאחר תפילת ערבית שתחל בשעה 6:00. תפילת שחרית ביום פורים: מגין ראשון - נץ החמה מגין שני - בשעה 7:30

ישמחת בחגיך

הצבור מוזמן לכנס חזק וגבוש שיערך אי"ה ביום חמישי י"ז בניסן ב' דתורה"מ פסח תשס"ד בביהכ"נ "ישועה ורחמים". הכנס יתחיל לאחר תפילת מנחה בשעה 6:45 (לפי שעון קיץ)

ישאו דברים:

מו"ר הרה"ג ר' צבי סימן טוב שליט"א - רב העדה
מו"ר הרה"ג ר' משה צדקה שליט"א - ראש ישיבת פורת יוסף
הרה"ג הרב אברהם יונה שליט"א - רב בית הכנסת
מנחה:
הרב שמואל יצחקי - חבר מועצת עיריית ירושלים

קריאת המגילה ע"י הרב בנימין גרגי זצ"ל בביהכ"נ "ישועה ורחמים" התמונה - באדיבותו של חיים גרגי מעזבונו של המנוח הרב בנימין גרגי זצ"ל

פינת המתכון האפגאני

מאת: שף - זאב יקותיאל

אין פורים....בלי חלווה

החלווה סימנה את נישוח החג אצל יהודי אפגאניסטאן, והיתה מאפה הדגל של פורים. החלווה עשויה מאורז קלוי ואח"כ מבושל בסירופ כבד, עם קפה ועוד תבלינים, ונמזגת לצלוחיות שטוחות. המרקם המתקבל הנו צמיגי (כמו מרמלדה) ואפשר לאחסן אותו במקרר. אורך חייו לפחות שבוע. לחלווה יש גרסאות שונות.

חלווה אורז (Halwa biringi)

חומרים:

1. חב' מרגרינה לאפיה
2. 300 גר' אורז עגול
3. 200 גר' סוכר דק
4. 500 מ"ל מים
5. 1 כפית שטוחה מי ורדים
6. 30 גר' בוטנה (פיסטוק) גרוס
7. 30 גר' שקדים קלופים קלויים גרוסים
8. 1 כפית קרדמון (הל) טחון
9. שבבי קוקוס (אופציונלי)
10. 15 גר' אבקת קפה שחור (כף)

אופן ההכנה:

א. לקלות את האורז לא שטוף בתנור כ-10 דקות עד לקבלת גוון זהוב (160 מעלות c).
ב. להכין סירופ מהסוכר וממחצית המים ולקרר.
ג. לבשל את האורז, הסירופ, שאר המים, הקפה והמרגרינה עד לרכוכו המוחלט של האורז וקבלת מרקם צמיגי.
ד. בדקות האחרונות של הבישול (כ-30 דקות) להוסיף תוך כדי ערבוב את שאר המרכיבים.
ה. לצקת לכלי קבול ולקרר באופן מוחלט.
ההגשה הטובה ביותר הינה כעבור יום, אפשר לאחסן במקרר.

בתי הכנסת "ישועה ורחמים" לקהילת יהודי אפגניסטאן

רח' ריכמן 29 ת.ד. 57340 ירושלים

אדר תשס"ד

קול קורא

לאחינו היקרים בני העדה האפגאנית

בכל אתר ואתר הע"י!

כידוע, בשנת תר"ץ נוסד ביהכ"נ הראשון לבני עדתנו, בעיר הקודש ירושלים, בשם: "ישועה ורחמים" ע"י זקני העדה ורבניה ובראשם כבוד מורינו ורבינו הרב החסיד הרב יוסף גרגי זצ"ל, וחודש בשנת תש"י ע"י עסקני העדה דאז, ומני אז בית הכנסת הנ"ל היה מרכז לתורה ותפילה. היות ועתה הבנין טעון בדק בית יסודי, והכנסות ביהכ"נ אינן עונות על הדרשות, וההנהלה כורעת תחת נטל ההוצאות אי לכך באסיפת חברי הנהלת ביהכ"נ הוחלט לפנות אל בני עדתנו וציבור המתפללים להשות שכם למען מטרה נעלה זו לתרום בתרומה חודשית קבועה ע"י הוראת קבע לא פחות מח"י שקלים. אנו תקווה ובקשה לאחינו היקרים שיענו לבקשתנו בלב אחד ובשיתוף פעולה לרומם את בית אלוהינו שהיא נחלת כל בני עדתנו באשר הם, ובפרט בימים טרופים אלה שעם ישראל זקוק לרחמי שמים מרובים יכולה מצוה זו להגן אלף המגן, והקב"ה יבטל מעלינו כל גזרות קשות ורעות ויגזור עלינו גזרות טובות, ויקיים בנו ובכם הפסוק:

"ברוך אשר יקים לעשות את דברי התורה הזאת" אמן.

בברכת התורה

הנהלת ביהכ"נ

הנהלת חברה קדישא מבקשת מבני העדה שרכשו חלקות קבורה בהר- הזיתים, הם או בני משפחותיהם, לפנות לרב רפאל בקשי 054-944043 בשעות אחה"צ לצורך עדכון ומפוי החלקות בהר- הזיתים.

הבטאון מוקדש לע"נ יעקב בן רפאל כהן

נבל"ע כ' אדר תשל"ח

עורך:

יצחק קשאני 02-6419936

חברי המערכת:

הרב רפאל בצלאל.

יוסף כהן.

מען למכתבים:

רח' רבנו גרשום 15

ירושלים 91052 ת.ד. 5268

חג החרות באפגניסטן ובישראל

ליל הסדר

הווי ומנהגי ליל הסדר
אצל יהודי אפגניסטן
מאת: ראובן קשאני

ליל הפסח הוא אחד הלילות החשובים והנהדרים שבימות השנה. לובשים בגדים חדשים, רוב הכלים חדשים ונאים. אם מזדמן במשך השנה לקנות כלי חדש, אין משתמשים בו, אלא אומרים: כלי זה נשתמש בו בראשונה בחג הפסח. כמה משפחות מתכנסות באחד הבתים לעריכת הסדר. כולם יושבים על הארץ על גבי שטיחים ומרבדים. במרכז החדר פורשים מפה גדולה ומסביבה יושבים המסובים. הזקנים "למעלה", הילדים בצדדים, והנשים למטה. במרכז המפה מעמידים את הקערה. כל משתתף בסדר מקבל כר כדי להסב עליו בשעת שתית היין. הברכות על ארבע כוסות היו לפי סדר זה. כוס ראשונה לקידוש ע"י בעל הבית, על כוס שניה ברכ המבוגר במשפחה או הבן הבכור. כוס שלישית לברכת המזון, ע"י אורח המברך את בעל הבית ואת הסעודה. על כוס רביעית ברכ הזקן מבין המסובין. לאחר הקידוש מכריז עורך הסדר בקול רם:

"קדש" - מקדשים.

"ורחץ" - הילדים מביאים קיטוני מים ("אפתאבה סלביצה"), ומגבות לנטילת ידיים.

"מגיד" - עורך הסדר מרים כלפי מעלה את קערת המצות וקורא בקול: "הא לחמא עניא די אכלו...", ועושה 'תפסיר'. הנשים יוצאות ידי חובתן בנשיקת המצות. לאחר מכן אומרים "מה נשתנה". אין מנהגו להזיז את הקערה או לצאת מן הבית ולחזור ולומר "עבדים היינו". אפיקומן, זהו טקס למען הילדים. הנשים מביאות מטפחות משי צבעוניות בהן צוררים את האפיקומן וכורכים אותם על כתפי הילדים. האמהות מזהירות את הילדים שלא ירדמו מחשש של גניבת האפיקומן מהם. מתוך פחד וחזרה לגורל האפיקומן נשארים הילדים ערים, ורואים את הסדר ולומדים את פרקי ההגדה ונעימותיה. באפגניסטן אין מנהג לתת פרס עבור גילוי האפיקומן. האפיקומן משמש כדבר סגולה להצלחה, נגד עין הרע וכדו'. כל אחד מן המסובין לוקח פרוסה קטנה, ושומר בכיסו במשך כל השנה עד הפסח הבא, מתוך אמונה בסגולותיו.

מנהג נוסף שבא כנראה לעורר ישנים, קשור ל"דיינו", וכך הדבר: כשמגיעים לאמירת "אילו הוציאנו מארץ מצרים ולא עשה בהם שפטים", לוקחים המסובים הגדולים והקטנים, בצלים עם עלים ירוקים ועם כל אמירת "דיינו" מצליפים בעלי הבצלים זה על זה, האב בבנו, האם בבתה, הסב בסבתא, כל המסובים משתתפים בהצלפות וההמולה רבה, עד שעורך הסדר קורא את המסובים לסדר. לא פעם קורה שילד מתחיל לנמנם, אז אומרים, חכה עוד מעט נגיע ל"דיינו" והוא מתעורר.

כאשר מגיעים לאמירת "עשר מכות", מזוגות הנשים יין, ולוקחות עלי חסה ומזלפות בהם טיפות יין לתוך כלי שבור. למחרת שופכים אותו במקום שאין רגל אדם עוברת שם, וזה מחשש של סכנה לחיי אדם.

עם אמירת ו"בורוע נטויה", לוקח ראש המשפחה את הזרוע מתוך הקערה, ואומר בקול, כשהוא מנפנף בידו, "ובורוע נטויה".

הכנת החרושת היא מלאכה המופקדת בידי הנשים, והן מקפידות בהכנת חרושת טעימה מפירות העונה, כגון: אגסים, תפוחים, שקדים, זרעונים ותבלינים שונים. במיוחד מקפידים להשתמש בפירות שהיו תלויים בסוכה במשך שבעת ימי חג הסוכות וקבלו קדושה משבעת אושפיון

מהלכות החג

הליכות והלכות לחג הפסח
מאת: הרב רפאל בצלאל

חומרות וסייגים רבים קיבלו על עצמם בני עדת יהודי אפגניסטן בכל הקשור לענייני חמץ וחג הפסח ברוח דברי האר"י הקדוש ז"ל: "כל הנזהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה".

ימים רבים קודם החג החלו בהכנות קדחתניות לבער את החמץ מכל פינה, ומכל החריצים והסדקים מקום שיד אדם מגעת. היום נוהגים למכור את החמץ, אך באפגניסטן לא היה מושג כזה. היו דואגים לא להשאיר חמץ בעין. להלכה מוטב לא למכור את החמץ אם אין בו חסרון כיס, אך אם יש הפסד מרובה יכול למכור וזאת אך ורק באמצעות הרבנות.

הגעלה - באפגניסטן לא כולם היתה ידם משגת לרכוש כלים מיוחדים ושמורים רק לפסח, ולכן היו מגעילים את הכלים אך לא היו מסתפקים בשפשוף וניקוי הכלים בלבד, אלא היו מזמינים ישמעאלים בעלי מקצוע והם היו ממרקים את כלי הנחושת בידיהם וברגליהם באמצעות חומרים מיוחדים עד שהיה נוצר כלי מחודש נוצץ ומבריק. אח"כ היו מגעילים. כיצד סדר ההגעלה? מרתחים מים בסיר גדול ומטבילים בו את הכלים, דואגים שהמים יהיו רותחים בשעת ההגעלה, ואח"כ מכניסים לתוך דוד מים קרים. יש עוד פרטי דינים ויש כלים הצריכים ליבון וכו', ולא מועילה להם הגעלה, צריך לשאול רב בכל עניין.

ליל הסדר - בני העדה היו מיוחדים כלי כסף וכלים יקרי ערך לפסח, ובהם היו משתמשים כדי לפאר את חג החרות. לליל הסדר צריך לקחת מצה שמורה עבודת יד, וצריך לאכול לפחות כזית ויש לכוון באכילתה שמקיימים מצוות עשה מהתורה. נוהגים היו לשטוף את כוס היין בכל אחת מארבע הכוסות, וזאת ע"פ תורת הסוד, אך להלכה אין צורך.

אפיקומן - את האפיקומן היו עוטפים במטפחת משי מפוארת וקושרים לנערים על שכמם לזכר "משארותם צרורות על שכמם". יש להזהר לאכול את האפיקומן לפני חצות, ויאכל כל אחד לפחות כזית ובהסיבה. בליל הסדר אם שכח "יעלה ויבוא" בבהמ"ז צריך לחזור בשאר הימים לא חוזר.

מוצרי מזון - בני העדה היו מקפידים לא לאכול מוצרי מזון מסוימים אף כי לא היה בהם שום חשש חמץ, כגון סוכר וכדומה. יש כאלה שהקפידו לא לאכול מאכלי חלב. להלכה אין איסור בדבר ובלבד שיהיו כשרים לפסח. אורז נהגו לאכול לאחר בדיקה מדוקדקת ולאחר שהיו בוררים שלוש פעמים.

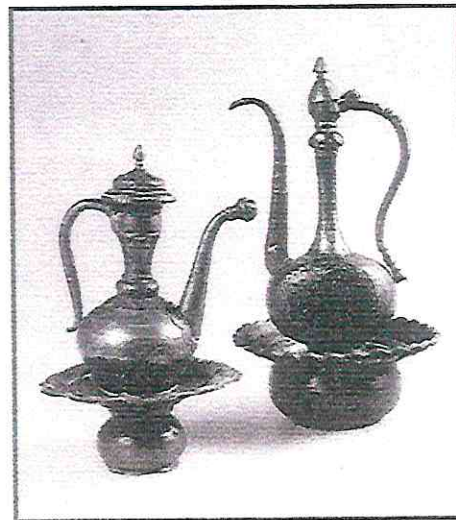
בירור חיטה לקראת חג הפסח, כאבול שנות ה-60.

עילאין קדישין, ויש מקפידים להשתמש בפירות שנשתמרו מליל ט"ו בשבט. הנשים מכינות הרבה חרוסת שהוא מאכל נדרש, ובכל שבעת ימי החג, שעה שמבקרים זה אצל זה, משבחים הגברים את החרוסת שהכינה עקרת הבית, החרוסת נקראה בשם "חֶלֶק" - שם זה מופיע בסידור רבי סעדיה גאון.

רוב פרקי ההגדה נאמרים על ידי הילדים, כל אחד אומר פסוק אחד או שניים, יש פרקים שקוראים אותם המבוגרים בלבד, כגון: "והיא שעמדה לאבותינו", "ויוציאונו ה' ממצרים", "עשר מכות", "הלל הגדול", "שפוך חמתך". באפגניסטן לא נהגו לפתוח דלת בעת אמירת "שפוך חמתך", שכן הדלתות היו פתוחות, ורק שערי החצר נעולים.

את פרקי ההגדה מתרגמים לבני הבית וכל קורא מוסיף נופך משלו באגדות ומסורות שונות לפרקי ההגדה. נעימות הקריאה בהגדה אחידות הן כמעט בכל הבתים, וכשמגיעים לפסוק "ואילו פינו מלא שירה כים", שרו בביתנו בנעימה של יהודי בוכרה. התענייתי לדעת מה הטעם לכך, וזה ההסבר שקיבלתי: לאחר המהפכה הקומוניסטית ברחו הרבה יהודים מערי בוכרה לאפגניסטן, הבוכרים התקבלו בסבר פנים יפות אצל משפחות אמידות ואצל רבני העדה, כמובן שבלייל הסדר השתתפו עם יתר בני הבית וקראו פרקי הגדה בלחן שערב לבעלי הבית, וכך חדרו הנעימות כפי ששרים אותם אצלנו ובמשפחות אחרות עד היום הזה.

לאחר סיום הסדר שרים את הפזמונים "אז רוב הניסים", "אמץ גבורותיך", "חד גדיא" ועוד פיוטים שבמחזור. הסדר מסתיים באמירת "שיר השירים" ותרגומו לבני הבית.

מערכת כלים לנטילת ידים, לראשית הארוחה ולמים אחרונים, הראת.

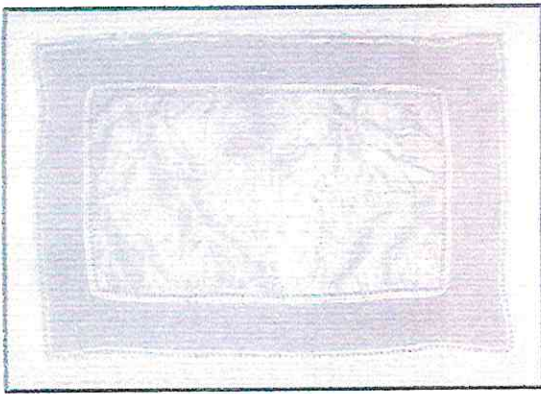
פעולות הועד לקראת הפסח

* כמנהגו, חלק הועד בירושלים מתנות חג. נציין שמספר הזקוקים לתמיכה גדל. אנו פונים לנדיבי העדה לתרום למפעל חשוב זה אשר קיים מזה שנים רבות.

* העולים ליום המשמרה בערב ר"ח ניסן להר-הזיתים, בודאי ישימו לבם לפעולות השימור והניקוי שנעשו במקום. אנחנו משתדלים לשמור על כבוד המקום ולהשקיע בכך כפי יכולתנו. בעניינים הקשורים להר-הזיתים, ניתן לפנות לרב רפאל בקשי ע"פ הכתובת בראש העיתון.

* אנו מברכים בזה את יוזמתו הברוכה של ידידנו יו"ר המועצה הדתית בבתי-ים, מר צבי דניאלי. על ארגון מנינים בימי המשמרה בער"ח ניסן ובער"ח אלול.

ניתן להתקשר ולתאם בטל': 052-5665380

כיסוי למצות אפגניסטן, המאה ה-20.

החרוסת ("חֶלֶק")

מאת: יוסי כהן

הכנות לפסח

ההכנות לפסח החלו מספר חודשים לפני החג. בירור האורז החל אחר חג החנוכה, הוא נברר ברחילו ודחילו מספר פעמים שלא ימצא חלילה גרגר חיטה וגם לא חלק ממנו, על כן הוציאו אף גרגרי אורז שבורים.

את החרוסת בביתנו הכין אבא ז"ל, ביום י"ד בניסן בבוקר ישב אבי על הרצפה עם העלי-ומכתש ("ההבנג דסטח"). תחילה כתש את התבלינים לחרוסת: את הקינמון, את החל, את גרגירי הפלפל החרירי, את הזנגביל, והכניס כל תבלין לשקית בד חדשה. התבלינים הפיצו ריחות מיוחדים לחג הפסח. לאחר מכן כתש את הפיסטוק והשקדים, הבנדרוג והאגוזים, את התמרים, הצימוקים, התפוחים, ואחרונים חביבים הרימונים, שנשמרו מחג הסוכות. אבא פוזר, כתש וסינן. הרימונים בחרוסת יצרו גוון אפור המזכיר את ה"שיט".

יהודי אפגניסטן הקפידו מאוד שלא לאכול ואף לא לטעום דבר כל שהוא השייך לסדר ליל הפסח. לדוגמא: בהכנת החרוסת המתכון נעשה בכל שנה ללא טעימה, ובכל שנה היה טעמו זהה, ולנו הילדים היתה ציפיה גדולה לליל הסדר לטעום את החרוסת שהוכנה. בסמוך לחג הוסיף אבא את היין לחרוסת והתקבלה הערובת שהוכיזה לנו את ה"שיט" בו שיעברו את אבותינו במצרים. גם כיום אני מכין את החרוסת, ולמרות עידן ה"אין זמן" ומכונות הטחינה, בכל זאת זה מזכיר את הטעם הנפלא של החרוסת של אבא ז"ל.

מערכת כלי אפייה למצות, הראת, כאבול.

ספר חדש

ספרה הרביעי "הפנימייה שלא היתה", של הסופרת סיגלית דיל יצא לאור לאחרונה.

הספר מוקדש לאביה, אבא מרדכי דיל ז"ל ולאחותה ירדנה בר נוי ז"ל החובשת המתנדבת ממד"א שנהרגה בעת שעמרה להציל חיי אנשים. "זהו ספר שנון ומעורר מחשבה אשר מתחת למעטה של ספר נוער מוחה, מפתיע ומסתורי, מסתתר מסר יהודי-דתי".

(מתוך ביקורת על הספר)